

ОПТИМІЗАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОТОКІВ У СИСТЕМІ ПОДАТКОВОГО ПЛАНУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ-СУБ'ЄКТІВ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

OPTIMIZATION OF INFORMATION FLOWS IN THE SYSTEM OF TAX PLANNING OF AGRICULTURAL ENTERPRISES-SUBJECTS OF INNOVATIVE ACTIVITY

Досліджено проблеми інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств, однією з яких є надмірне податкове навантаження на економічний суб'єкт. Така позиція зумовлена тим, що податки зменшують ту частину коштів підприємства, яка потенційно могла би бути інвестована в інноваційну діяльність. У статті досліджено фактори, що впливають на величину податкового навантаження. Також зазначено, що ефективне податкове планування і стимулювання суттєво впливають на розвиток сільськогосподарських підприємств за рахунок застосування податкових пільг, правильного формування облікової політики та розроблення ефективної системи управління податковими зобов'язаннями. Побудована структурно-логічна схема податкового планування в системі управління інноваційною діяльністю сільськогосподарських підприємств. Доведено роль інформації та інформаційних потоків у системі управління інноваційною діяльністю сільськогосподарських підприємств та представлено процес оптимізації інформаційних потоків у системі оподаткування сільськогосподарських підприємств – суб'єктів інноваційної діяльності.

Ключові слова: інформація, інформаційні потоки, податкове планування, податкове навантаження, оподаткування сільськогосподарських підприємств.

Исследованы проблемы инновационного развития сельскохозяйственных предприятий, одной из которых является чрезмерная налоговая нагрузка на экономический субъект. Такая позиция обусловлена тем, что налоги уменьшают ту часть средств предприятия, которая потенциально могла бы быть инвестирована в инновационную деятельность. В статье исследованы факторы, влияющие на величину налоговой нагрузки. Также отмечено, что эффективное налоговое планирование и стимулирование существенно влияют на развитие сельскохозяйственных предприятий за счет применения налоговых льгот, правильного формирования учетной политики и разработки эффективной системы управления налоговыми обязательствами. Построена структурно-логическая схема налогового планирования в системе управления инновационной деятельностью сельскохозяйственных предприятий. Доказана роль информации и информационных потоков в системе управления инновационной деятельностью сельскохозяйственных предприятий и представлен процесс оптимизации информационных потоков в системе налогообложения сельскохозяйственных предприятий – субъектов инновационной деятельности.

Ключевые слова: информация, информационные потоки, налоговое планирование, налоговая нагрузка, налогообложение сельскохозяйственных предприятий.

УДК 631.1:005:336.22

<https://doi.org/10.32843/infrastruct48-29>

Коптева О.В.

аспірант кафедри обліку і бізнес-консалтингу
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Koptieva OIha

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

Implementation of innovation processes in agricultural enterprises is not possible without an effective state support system. Sustainable socio-economic development of the agricultural sector and rural areas will depend on how effectively the state support mechanism for innovative development of agricultural enterprises will be organized. However, not only these activities should take place at the state level, but enterprises should also competently organize and plan their innovative activities. In modern conditions, when the state does not seek to reduce its role in the financial life of the country, and taxes continue to have a decisive influence on business tactics and strategies – tax planning and optimization remain the most effective ways to reduce the dependence of the organization on state influence. The article analyzes the problems of stimulating innovation activity of our country's agricultural enterprises, namely – lack of own funds, difficulties in attracting funds from banks and foreign investors, lack of financial support from the state, and excessive tax burden on the economic entity. This position is due to the fact that taxes reduce the part of the company's funds that could potentially be invested in innovation. The article examines the factors influencing the amount of tax burden. It is argued that effective tax planning and incentives significantly influence on the development of agricultural enterprises by applying tax benefits, the correct formation of accounting policies, and the development of an effective tax liability management system. The structural and logical scheme of tax planning in the management system of innovative activity of agricultural enterprises is constructed. It is proved that the possibility of stable operation of the enterprise and its further innovative development largely depend on high-quality and timely information support, as well as the effective use of information flows in the management system and strategic planning of innovation activities of agricultural enterprises. The article provides scientific and practical recommendations for optimizing information flows in the tax planning system of enterprises – subjects of innovation activities.

Key words: information, information flows, tax planning, tax burden, taxation of agricultural enterprises.

Постановка проблеми. Сучасні економічні умови, вимоги інноваційної економіки, зростання рівня податкового навантаження на сільськогосподарських товаровиробників вимагають від господарюючих суб'єктів здійснення належного стратегічного планування виробничо-господарської та інноваційної діяльності, а також створення

ефективної системи управління діяльністю підприємства, що не може здійснюватися без урахування її можливих податкових наслідків для платника. Тому податкове планування діяльності, яке дає змогу в межах чинного законодавства знизити податкове навантаження на підприємство, є одним з найважливіших засобів забезпечення

його фінансової стійкості та сталого розвитку підприємства.

Варто відзначити, що можливість стабільного функціонування підприємства та подальшого його інноваційного розвитку багато в чому залежить від якісного та своєчасного інформаційного забезпечення, а також ефективного використання інформаційних потоків у системі управління та стратегічного планування інноваційною діяльністю сільськогосподарських підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми підвищення рівня інформаційного забезпечення в межах ефективного управління інноваційними процесами підприємств, зокрема податкового планування та оптимізації податкових платежів, вивчали фахівці різного профілю: економісти, менеджери, фінансисти, обліковці, податківці. Серед іноземних учених варто відзначити: А.В. Аронова, Ч. Бастабля, С.В. Баруліна, А. Вагнера, С.Ю. Глазьєва, А. Лаффера, І.А. Майбутова, В.В. Муравйова, А.Д. Шеремета та інших. У вітчизняній науці цими питаннями займалися такі науковці: М.Т. Білуха, В.М. Геєць, О.І. Гуторов, Н.І. Дорош, Ю.Б. Іванов, С.В. Лабунська, О.М. Лозовський, В.М. Мельник, А.А. Пилипенко, А.М. Поддєрьогін, В.Я. Савченко, Л.Л. Тарангул та інші. Аналіз результатів дослідження підтверджує доцільність вивчення проблеми формування належного інформаційного забезпечення в системі податкового планування сільськогосподарських підприємств – суб'єктів інноваційної діяльності.

Постановка завдання. Мета статті – запропонувати напрями удосконалення інформаційних потоків у системі податкового планування сільськогосподарських підприємств – суб'єктів інноваційної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Діяльність підприємств в усіх її формах не може зводитися тільки до задоволення поточних потреб, тому потребує свідомого перспективного планування і, зокрема, податкового планування на основі наукової методології передбачення напрямів і форм цієї діяльності, адаптації до загальних цілей розвитку та мінливого зовнішнього середовища.

Планування слугує одним з основних елементів системи управління інноваційною діяльністю підприємства. Планування включає сукупність специфічних інструментів, правил, структурних органів, інформації і процесів, спрямованих на підготовку й забезпечення виконання планів. Планування інновацій – це система розрахунків, спрямована на вибір і обґрунтування цілей інноваційного розвитку підприємства та підготовку рішень, необхідних для їх безумовного досягнення [1, с. 57].

Податкове планування являє собою елемент системи податкової політики підприємства, що виступає одним з інструментів її реалізації поряд

із податковим бюджетуванням, обліком та контролем. Загалом упровадження податкової політики на підприємстві зводиться до побудови найбільш оптимальних з позиції підприємства відносин із державою щодо питань обчислення та сплати податкових платежів [2, с. 48].

Необхідність податкового планування закладена в самій суті податкового законодавства, яке передбачає конкретні податкові режими для різних ситуацій, допускає різноманітні методи для обчислення податкової бази і пропонує платникам податків різноманітні податкові пільги [3, с. 185].

При цьому податкове планування в системі управління інноваційною діяльністю сільськогосподарських підприємств орієнтоване на максимальне використання усіх особливостей чинного законодавства з метою досягнення найвищого фінансового результату шляхом законної оптимізації господарської діяльності підприємства з позиції її податкових наслідків, маючи на меті ефективне впровадження інноваційних процесів на сільськогосподарських підприємствах.

Відповідно до цієї мети була побудована структурно-логічна схема податкового планування в системі управління інноваційною діяльністю сільськогосподарських підприємств (рис. 1).

Слід зазначити, що завдяки податковому плануванню з'являється можливість розроблення ефективних способів отримання податкової економії, яка може бути отримана трьома способами:

- 1) за рахунок використання податкових пільг і послаблень у процесі податкової оптимізації;
- 2) за рахунок вибору оптимального податкового режиму;
- 3) за рахунок мінімізації податкових ризиків.

Дослідження податкового законодавства [4] свідчить про те, що сільськогосподарські підприємства функціонують в єдиному податковому середовищі, що не враховує рівень їх залучення в інноваційний процес. Сільськогосподарські підприємства лише мають право вибору загального чи спрощеного режиму оподаткування.

Більшість малих та середніх сільськогосподарських підприємств перебуває на спрощеній системі оподаткування, сплачує фіксовану суму податку, яка не враховує фінансові результати суб'єкта господарювання:

Так, єдиний податок IV групи розраховується виходячи з нормативно-грошової оцінки сільгоспугідь / водного фонду, ставки податку та коефіцієнта індексації.

Єдиний податок III групи залежить від обсягу виручки (доходу), отриманої від здійснення своєї діяльності та ставки податку (3% у разі сплати ПДВ, 5% у разі включення ПДВ до складу єдиного податку).

Загальний режим оподаткування передбачає сплату всіх передбачених законодавством зборів

Рис. 1. Структурно-логічна схема податкового планування в системі управління інноваційною діяльністю сільськогосподарських підприємств

і платежів, платниками яких зобов'язано бути сільськогосподарське підприємство. Оподаткування сільськогосподарських товаровиробників податком на прибуток здійснюється на загальних умовах за ставкою 18%.

Однозначно відповісти на питання, які податки найістотніше зменшують фінансові ресурси підприємства, неможливо, оскільки результат слід оцінювати в кожному окремому випадку. Можна сказати, що значні фінансові ресурси підприємства поглинає податок на прибуток, оскільки він не компенсується ніякими надходженнями, не впливає на зменшення інших податків, а сплачується саме з прибутку.

Слід також звернути увагу, що за рахунок умілого використання непрямих податків підприємство може значно зменшити базу оподаткування і, відповідно, суму податкових платежів.

Важливим кроком податкового планування в процесі управління інноваційною діяльністю

підприємства є оцінка та управління податковими ризиками (тобто можливість уникнути фінансових чи інших втрат, пов'язаних із процесом сплати й оптимізації податків). Податкове планування є тим інструментом податкового менеджменту, що дає змогу врахувати всі види ризиків, розробити систему заходів, що дають змогу мінімізувати їхні негативні економічні наслідки, знизити їхній негативний вплив на фінансовий стан підприємства [5, с. 276].

Безумовно, важливим залишається той факт, що система податкового планування комплексно взаємодіє з системами обліку, фінансів, маркетингу, кадрами тощо та потребує якісної та своєчасної обліково-аналітичної інформації для забезпечення обґрунтованості та ефективності управлінських рішень щодо планування інноваційної діяльності та стійкого розвитку підприємства.

Ефективність управління сільськогосподарськими підприємствами багато в чому залежить

від оптимальної постановки обліково-аналітичної роботи, податкового планування та організації внутрішнього контролю. Місце податкового планування та взаємодія обліково-аналітичної підсистеми і податкової підсистеми в системі обліково-аналітичного забезпечення управління інноваційною діяльністю господарюючого суб'єкта наведено на рис. 2.

Таким чином, ця система містить три основних підсистеми: фінансову, управлінську та податкову, які тісно взаємопов'язані між собою та мають єдину кінцеву спрямованість – прийняття ефективних стратегічних і тактичних управлінських рішень, що забезпечують підвищення ефективності діяльності економічного суб'єкта.

Ці складові частини утворюють внутрішнє середовище системи, яка функціонує на підставі елементів зовнішнього середовища, що включає облікове та податкове законодавство, контрагентів, економічні та політичні відносини тощо.

На наш погляд, взаємодія облікової, аналітичної, управлінської та податкової підсистем характеризується наявністю прямих і зворотних зв'язків

між ними. Системність обліку, аналізу і внутрішнього контролю в системі управління інноваційної діяльності передбачає єдність методології і принципів формування обліково-аналітичних інформаційних потоків, взаємозв'язок реєстрів обліку та звітності, формування єдиної облікової політики, забезпечення необхідною інформацією внутрішніх і зовнішніх користувачів.

Взаємодія управлінської та податкової облікових підсистем передбачає не тільки формування схем податкового планування, тобто вибір вигідного підходу обліку з погляду зростання доходів підприємства або зниження витрат, але і безпосередньо оптимізацію податкових платежів у межах системи бюджетування, в загальній системі управління інноваційною діяльністю підприємства.

Варто відзначити, що важлива роль у процесі податкового планування інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств належить якісному та своєчасному інформаційному забезпеченню.

Інформаційне забезпечення – це відомості, знання, що надаються споживачеві у процесі

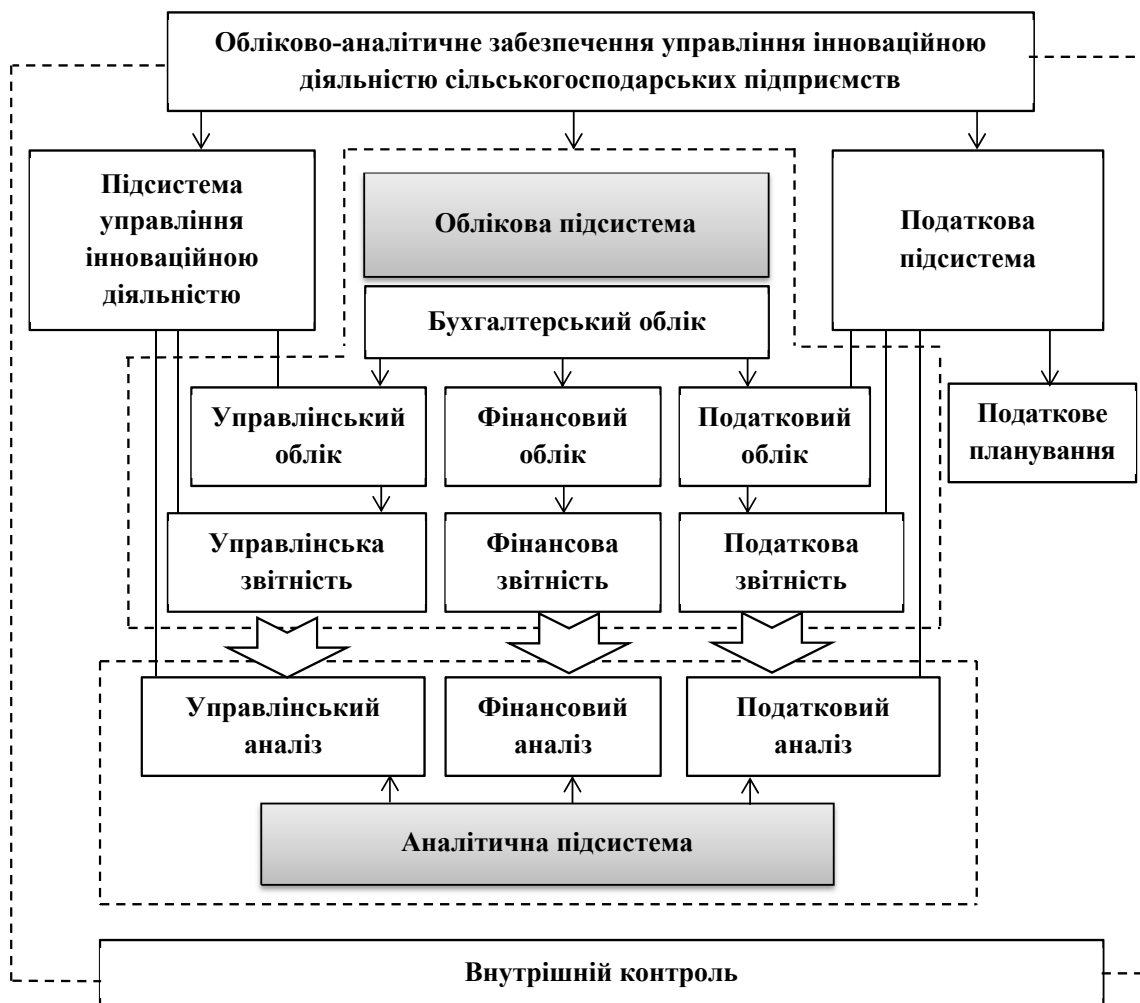

Рис. 2. Система обліково-аналітичного забезпечення управління інноваційною діяльністю господарюючого суб'єкта

задоволення його інформаційних потреб; інформація, що відповідно відібрана, систематизована й оформлена. Інформаційне забезпечення – процес надання інформації окремим особам або групам осіб відповідно до їхніх інформаційних потреб [6, с. 212].

Роль інформаційного забезпечення складно переоцінити, оскільки інформація дає змогу суб'єктам господарювання:

1) здійснювати контроль та регулювання поточного стану підприємства, його підрозділів і процесів у них;

2) визначати стратегічні, тактичні й оперативні цілі і завдання підприємства;

3) приймати обґрунтовані та своєчасні рішення;

4) координувати дії підрозділів у досягненні цілей.

Саме кількість та якість інформації визначають ефективність функціонування всієї системи управління та інноваційної діяльності зокрема. Як і будь-який об'єкт, інформація має властивості, на які впливають як властивості вихідних даних,

що складають її змістовну частину, так і властивості методів, які фіксують цю інформацію.

Найбільш важливими є такі загальні якісні характеристики: своєчасність та регулярність отримання інформації, об'єктивність, достовірність, повнота, точність, цінність, зрозумілість, доступність тощо.

Отже, інформаційна система управління інноваційною діяльністю сільськогосподарських підприємств призначена для обробки інформації зовнішнього та внутрішнього середовища, прийняття рішень щодо здійснення інноваційних процесів та ефективного управління інноваційною діяльністю господарської системи; вона являє собою сукупність інформації, компетентних спеціалістів та різних спеціалізованих засобів (технічних, технологічних, програмних тощо).

Процес оптимізації інформаційних потоків в системі оподаткування сільськогосподарських підприємств-суб'єктів інноваційної діяльності, має декілька етапів (рис. 3).

Рис. 3. Процес оптимізації інформаційних потоків у системі оподаткування сільськогосподарських підприємств – суб'єктів інноваційної діяльності

1. Визначення поточного податкового навантаження на сільськогосподарське підприємство передбачає дослідження зовнішнього середовища (макроекономічних показників, податкової політики та фірм-конкурентів), економічний аналіз поточного стану господарюючого суб'єкта та особливостей оподаткування його діяльності, виявлення факторів, що впливають на рівень податкового навантаження, та вибір найбільш підходящої методики розрахунку податкового навантаження.

2. Формування облікової політики для цілей оподаткування – ключовий крок організації системи бухгалтерського обліку на підприємстві, інструмент впливу на окремі параметри обліку, оптимізації об'єктів обліку. Цей етап потребує якісної та достовірної інформації про сферу і вид діяльності підприємства, організаційно-правову форму господарюючого суб'єкта, структуру управління, масштаб підприємницької діяльності, специфіку об'єктів обліку, фінансову стратегію організації. Грамотна облікова політика допомагає оптимізувати податкові платежі, використовуючи методи, запропоновані самою державою.

3. Визначення часткового податкового навантаження (за окремими податками, за видами діяльності). Узагальнення поточних даних, аналіз і оцінка отриманої інформації, необхідної для правильного обчислення та управління податковими зобов'язаннями платника для їх планування й оптимізації. Ефективність оптимізації податкових платежів залежить не стільки від самого податку, скільки від фінансового стану економічного суб'єкта загалом. Насамперед потрібно врахувати, яким чином кожен податок впливає на показники фінансово-господарської діяльності підприємства, а саме: на обсяг реалізації, собівартість продукції, прибуток, платоспроможність, фінансову стійкість тощо.

4. Вибір напрямів оптимізації оподаткування. Формування сукупності податків, щодо яких необхідно планувати оптимізацію. Під час здійснення мінімізації податків необхідно досягати збільшення усіх видів фінансових ресурсів підприємства. Плануючи податкові наслідки своєї діяльності, необхідно наперед прораховувати суми передбачуваних податків для визначення можливості їх мінімізації або максимізації доходів законними способами і методами у межах бізнесової етики.

5. Вибір методів оптимізації оподаткування. Цей етап передбачає формування сукупності прийомів і правил оптимізації вибраних податків, вибір альтернативних методів оптимізації оподаткування та шляхів їх адаптації до специфіки діяльності підприємства в умовах економічної кризи, а також розроблення механізмів оптимізації, що дадуть змогу регулювати розміри сплати податків для створеної моделі (передбачає зниження бази оподаткування, перенесення бази оподаткування

на інші суб'єкти та відстрочення терміну виникнення податкових зобов'язань).

Оптимізація податкового навантаження повинна будуватися на виборі критерію оптимізації і системи обмежень. Критерієм оптимізації повинна виступати сума платежів до бюджету або кінцевий фінансовий результат діяльності організації залежно від цілей і параметрів системи планування. Обмеженнями можуть слугувати план виробництва і реалізації продукції (робіт, послуг), обсяг виробництва, прибуток, точка беззбитковості, валова маржа тощо.

Вирішувати це завдання необхідно з використанням економіко-математичних методів, методів статистики, математичного програмування, а також аналітичних рішень.

Таким чином, комплексне застосування стратегічних і оперативних методів у плануванні оподаткування сільськогосподарського підприємства та раціональне використання інформаційних потоків у системі податкового планування дасть змогу оптимізувати його податкове навантаження, фінансові результати та стати поштовхом для інноваційного розвитку підприємства.

Висновки з проведеного дослідження. Податкові оптимізація і планування закладені в самому податковому законодавстві, що передбачає вибір податкового режиму, допускає різні методи для обчислення податкової бази і пропонує платникам податків різні податкові пільги, якщо вони будуть діяти у бажаних владним органам напрямках. Податкове планування – це цілеспрямовані та активні дії платника податків, спрямовані на управління податковим навантаженням підприємства. Податкове планування зумовлено також зацікавленістю держави в наданні податкових преференцій з метою стимулювання певних видів виробництва, здійснення певних видів діяльності, регулювання соціально-економічного розвитку.

Податкова оптимізація – це організаційні заходи в межах чинного законодавства з метою збільшення грошових потоків підприємства, фінансових результатів для економії податкових витрат. Оптимізація передбачає мінімізацію податкових виплат не тільки в короткостроковому, а й у довгостроковому періоді; недопущення штрафних санкцій з боку фіскальних органів; недопущення більшого зростання податкових платежів порівняно з ростом виручки підприємства.

Раціональне використання інформаційних потоків у системі оподаткування сільськогосподарських підприємств – суб'єктів інноваційної діяльності є запорукою ефективного управління такої діяльності, що спрямоване не лише на виживання сільськогосподарських підприємств у сучасних економічних умовах, але й на подальший інноваційний розвиток, лідерство в боротьбі

з конкурентами, зростання обсягів виробництва якісної та екологічної сільськогосподарської продукції та її реалізації, максимізацію прибутку, мінімізацію витрат, забезпечення рентабельної роботи підприємства тощо.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гуторов О.І., Ярута М.Ю., Сисоєва С.І. Економіка та організація інноваційної діяльності. Харків : Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва, 2019. 227 с.
2. Поддєржогін А.М., Черненко В.К. Корпоративне податкове планування у фінансовому управлінні підприємством. *Фінанси України*. 2011. № 4. С. 47–54.
3. Магопєць О.А. Організація податкового планування в системі корпоративного податкового менеджменту. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки : зб. наук. пр.* Кіровоград : КНТУ, 2008. Вип. 14. С. 185–193.
4. Податковий кодекс України : затв. Верховною Радою України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 12.10.2020).
5. Лозовський О.М. Управління ризиками як центральна ланка процесу стратегічного управління підприємством. *Молодий вчений*. 2017. № 2. С. 275–279.
6. Іванова О.М. Інформаційне забезпечення інновацій як потенціалу економічного зростання. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія : Економічні науки*. 2011. № 3. С. 212–214.

REFERENCES:

1. Ghutorov O.I., Jaruta M.Ju., Sysojeva S.I. (2019) *Ekonomika ta orghanizacija innovacijnoji dijalnosti* [Economics and organization of innovation activity]. Kharkiv: Kharkiv National Agrarian University named after V.V. Dokuchayev. (in Ukrainian)
2. Poddjeryoghin A.M., Chernenko V.K. (2011) Korporatyvne podatkovе planuvannya u finansovomu upravlinni pidpryjemstvom [Corporate tax planning in financial management of the enterprise]. *Finance of Ukraine*, vol. 4, pp. 47–54.
3. Magopets O.A. (2008) Orhanizatsiya podatkovoho planuvannya v systemi korporatyvnoho podatkovoho menedzhmentu [Organization of Tax Planning in the System of Corporate Tax Management]. *Scientific Papers of Kirovograd National Technical University. Economic Sciences: collection of scientific works*, vol. 14, pp. 185–193.
4. Verkhovna Rada Ukrainy (2010) Podatkovyy kodeks Ukrainy vid 02.12.2010 no. 2755-VI [Tax Code of Ukraine dated 02.12.2010 no. 2755-VI]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (accessed 12 October 2020).
5. Lozovs'kyj O.M. (2017) Upravlinnja ryzykamy jak centraljna lanka procesu strategichnogho upravlinnja pidpryjemstvom [Risk management as a central link in the process of strategic enterprise management]. *The young scientist*, vol. 2, pp. 275–279.
6. Ivanova O.M. (2011) Informacijne zabezpechenja innovacij jak potencialu ekonomichnogho zrostanja [Information support of innovations as a potential for economic growth]. *Scientific Bulletin of Poltava University of Economics and Trade. Series: Economic Sciences*, vol. 3, pp. 212–214.